

Ба 54 885

АР

Ба 520638

ШАНУАШ
ШОУ

ПОЭМА

54885

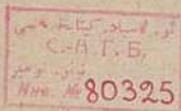
МЯЛЯНЬК

Ба 54885

891.72-1

АЛ. ДУДАР

Шанхайскі шоўк

Поэма

Б 54885

Бел. выдзеш
1994 г.

БД 81

Выданьне ЦБ Маладняка
Менск—1926

ЧАНУВ. ЛА

Галоўлітбел № 13349.
(У ліку 1.500 экз.)
Менск,
2 друкарня БДВ. № 413.

25. 0 4. 2009

Прыначаным народам Усходу і Захаду прысьвячаю

Вандравалі гора з бядою,
вандравалі ня год і ня два...
Пралілося віно дарагое
на вузорны пэрсідзкі дыван.

Ад Марока да Гімалаеў
дражняць неба жоўтыя скалы:
ой, ня раз там зубы ламалі
аб белыя косьці шакалы;

ой ды шмат дзiesiąткаў стагодзьдзяў
прапаўзла над сівымі гарамі,
і цяпер яшчэ там карагодзяць
магомэты, будды і брамы...

А сягонья ўздым лятуценняў
векавечны сон пакарыў
і наўкола імені—
Ленін—
сабіраюцца бунтары...

Вандравала гора з бядою,
вандравала ня год і ня два.
Не пральцецца віно дарагое
на вузорны пэрсідзкі дыван.

Сёньня кроў яшчэ можа льцецца,
але заўтра—
вялікі паход...

Вось зачым на роднай жалейцы
граю я пра бунтуючы ўсход.

* * *

Можа ня кожны чытае,
ня кожны чуе балючы крык...
Недзе там, на палёх Кітая,
абвясцьціў дыктатуру штык.

Кітай—

гэта жоўтая такая краіна...

Кітай—

увесь у мінулым.

А мінулае—

багдыханы й мандарыны,
ды чатырыста міліёнаў кулі.

Быльлём зарасьлі мінуўшчыны тропы
і няма ні кос, ні мандарынаў...

Праз гарматы бабулька Эўропа
з Кітаем загаварыла.

На палёх Кітая сьвішчуць кулі,
на палёх Кітая вытаптаны рыс:
моцна селі на плечы пакорных кулі
нязьлічаныя гаспадары.

Ах, як ныюць балючыя раны!..
✓ Павучыныне гвалту апляло Кітай.
Толькі броняносаў чорнай зграйй
ўпіўся ў сэрца белы капітал...

З сіні таемнай,
з узгор'яў Цібету
✓ пырнула новая рань—
веюць з Кантону новыя ветры,
будзіць
байцоў
Гоміндан...

Гэй,
✓ паднімаюцца сонныя кулі...
Цешся да часу, Гонг-Конг!..
Бачыш,
сьцяг Гоміндана ўзьмятнула
сівая крыўда вякоў.

Чуеш,
фанфары грымяць пад Шанхаем,
пачырванела вада ў Хоан-Хо—
рвецца
✓ зары на спатканьне
кітайскай вясны лёдаход...

Блізка ўжо, блізка дзень доўгажданы.
Грай перамогу, вецер!..

Дзень,
што запаліць агонь Гоміндана,
сонцам інакшым засьвеціць.

Выткалі неба буйным узорам
гнеўныя выбухі сталі...

Новае раньне
кулямі ўзора
гніль эўропэйскіх кварталаў.

1

Парз жоўтыя прасторы
імкнецца Хоан-Хо...
Блішчыць трубой над морам
ангельскі параход.

Вясною галаледзьдзе
згубіла гаолян...
На бацькаўшчыну едзе
з Амэрыкі Чы-Ванг.

Раве і стогне мора,
дзьме хвалямі у мол
і белаю разорай
пас пены за кармой.

Каб меў, здаецца, крыльлі,
рвануўся-б цераз борт!..
Ах, гэта хвалі ўзмылі—
яшчэ далёка порт!..

Шанхай—вялікі горад.
Фабрычных труб пятля...
Знашоў Чы-Ванг праз горы,
знашоў знаёмы шлях.

Ах, як роўна шуміць гаолян,
сонца тчэ залатую пражу!..
З сэрцам гарачым Чы-Ванг
вяртаецца ў родную фанзу.

Дваццаць гадоў, як адзін мамэнт
(недароды выгналі з поля).
А сягоньня бостонскі студэнт ✓
вярнуўся да родных раздольляў...

Дар чужыны—халодны кольт
і чырвоны білет у кішэні.
О, Чы-Ванг навекі расколе
жоўтыя чары жэнь-шэня.

Да маткі, да бацькі—толькі дзень,
праца на бераг кліча—
не забыць, не забыць нідзе
мінулых трывог аблічча!..

Пырскае пылам сталёвы конь—
жвава ходзяць пэдалі...
Ах, як лёгка з такім ездаком
рвацца ў жоўтыя далі!

Ў думках па полі ўжо зазьвінеў
плуг, а за ім і трактар...

Жоўтых рабоў пазнае гнеў
місіонэр-сабака!..

Помніць Чы-Ванг...

Яшчэ не забыў,
не забудзе ніколі зьдзеку—
пастар-ангелец так моцна біў
бояў бамбукавым стэкам.

Помніць...

Залілася крыўдай душа,
калі мора заслала бераг...
Пастараў гэткіх ён бачыў шмат
у банках, у трэстах Амэрыкі.
Першыя веды з засаленых кніг,
першая школа вячэрняя:
не загасіць імкненьняў агні—
што ім жыцьцёвыя церні!..

Рвіся, рвіся, сталёвы конь!..

Мэта бліжэй, што хвіля!..

Ах, як лёгка з такім ездаком
мерыць ангельскія мілі!

Пачырванела вада ў Хоан-Хо,
сонца зламала праслы—
ноч недалёка,
імгла над ракой
сьцэле свае перавяслы.

Эх, недалёка:
абгонім туман,
мне хіба верыць казкам!..

. . . . .

Як у тумане
убачыў Чы-Ванг
попел згарэўшай фанзы. W

Круціцца жоўта-зялёны ліст.
Ноч—для ўсіх адпачынак...
Чы-Ванг—комуністы... ✓
Чы-Ванг—
ізноў на машыну.

Зубы на хвілю сьціснуў Чы-Ванг...
А, далей...
Справа чакае!..
Ах, як сумна шуміць гаолян!..
Ах, як нуду навявае!..

3

Ня шуміць над ракою трысьцё,
 ня сінеюць лугі дыванамі;
 і балот глухі прастор
 каменямі ў зямлю загнаны.

Толькі выгляне сонца з-за гор—
 ажывае бяздушны камень,
 і ад флагаў
 стракаты порт,
 і паветра
 зьвініць
 гудкамі...

Ўздох сутарэньняў—
 на покліч гудкоў:
 змору змагаюць людзі.
 Вуліц сутоньне
 людзкою ракой—
 на фабрыку нельга марудзіць.

Колькі іх, колькі!..

і ўсе, як адзін,

і ўсе—

толькі здань чалавека:

з голай сьпіны гэтак страшна глядзіць

сьлед ангельскага стэка...

Зубы расчэпіць кіпучы завод,

мяса глыне живога...

. . . . .

Тым,

што жылі і жывуць без забот,

што ім сьмерці загоны?..

Беднае сонца! Ангельскіх львоў
сонца Шанхая ня спаліць...
Перад пасольствам сінее ствол
на белым плячы сіпая.

Насупроць, на дубовым шчыце—
зоркі вялікай Амэрыкі,
✓ краіны, дзе крыўда так буйна цвіце,
дзе гора людзкае ня змерана.

Грозна глядзіць чужаземны квартал
у цемру шанхайскіх завулкаў...
Чуць што—
кулямёт запые: тра-та-та...
Застогнуць гарматы гулка.

Дзе ты, дзе ты, грозны дракон?..
✓ Не дракон ты—старая жаба:
бачыш, Кітаю дыктуе закон
голос Эўропы ржавай!..

5

Выходзіць месяц
з-за жоўтых гор.
На варце крэйсэр
„Кароль Георг“.

Даўно матросам
уэлец Джон.
Шэсьць футаў росту
і дужы ён.

Ў начных прытонах
п'яніць танго...
Ўжо стукнуў Джону
дваццаты год.

Ня ціхне мора—
б'е ў бераг белью;
Джон помніць добра,
што ён ангелец.

Джон вельмі горды
сваёй айчынай—
гатоў заўсёды
дапамагчы ёй.

І Джон ня відзеў
ніколі кніг—
яго дэвізам—
„God save the king!..“

Цела—ня камень.
 Камень, і той—
 ударыш—можа рассыпацца.
 А завод разрывае нутро
 мільёнагалосым хрыпам.

Дванаццаць гадзін—цярпець няма сіл:
 думкі—ў жалезным угары—
 сьмерць у дымным адценьні машын
 лічыць свае ахвяры...

Ад дзяцінства да змроку жыцьця...
 Голад людзей закабаліў!..
 Што з таго, што Дракона сяцяг
 мерыў такія далі?..

Што з таго, што паўстаў Чжан-Цзо-Лін,
 выгнаў чжылійцаў Пекін?..
 Лівень новай крыві заліў
 змучаных кулі павекі.

У той-жа час гудок гудзіць,
 раніцу дымам пеніць...
 Таварышы!..

Дванаццаць гадзін—
 няма ні сіл, ні цярпеньня!..

Позна на крэйсэр вярнуўся Джон...
 Была на беразе качка:
 Джон помніць, нібы праз сон—
 грошы кідаў сьпявачкам...

Хіліла ў сон, але боцман-гад
 ня даў спачыць ні хвіліны:
 — На бераг за зброяй,—загад.
 Джон сьпяшыць—дысцыпліна.

Лёгка хвалі ўзразае бот...
 — Рыхтуй, баявыя патроны!
 Сэрца шапнула—
 будзе бой!..
 А з кім—усё роўна.

У шэрані вуліц сінеюць штыкі,
 грукатам гулкім—
 узвод за ўзводам...
 Сягоньня маўчаць гудкі—
 сталі заводы.

Шэраньню вуліц—у жоўты квартал...

Дыхаюць дымам
заводзкія брамы...

Чуеш, айчына!

Кітай паўстаў!..

Ужо гром грывіць за гарамі...

Сіняй лаве каманда: „Стоп!..“

Стрэльбы к плячам прыстылі...

Ад краю да краю людзкі натоўп
запеніў вуліцу пылам.

Дарам ня траціў слоў офіцэр—
па шэрагах рэзка:

„Цэлься!..“

Мільганулі

і

зьніклі з вачэй
у Джона капальні Уэльса.

Джон ня чытаў ніякіх кніг:
матрос—не соцыялісты.

Джон знае:

„God save the king“

і хмельную слодыч віскі.

Жоўтым рабам невядомы бой.

Паўстаньне для іх навінка...

Гулам сполаху вуліц забой
жоўтыя грудзі зьвілі.

Б 54885

Фабрыканта замучыў сплін
і Шанхай ён надоўга пакінуў...

Тонкаю іскрай—каманда:

„Плі!..“

і

залп

у жоўтыя сьпіны.

Поэты ўсіх народаў і рас!..

Напоўніце песьні сьлязамі.

А у нас...

Сьлёз ня будзе у нас,

бо сьвяза не расколе камень.

Знаем мы—

з адвечнай імглы

прабіваецца раніцы золак...

Прыдзе час

і на цэлай зямлі

зацьвітуць агнявыя узоры.

Мне казала бабуля казку
пра старога шэрага воўка,
што зубамі, як шаблямi, ляскаў
і ня зносіў нічога жывога...

Ой, ляжыш ты, бабуля, ў нетрах
халоднага жвіру магілы,
а ня знаеш, што воўкаў гэткіх
цяпер і ўлада і сіла!..

Залатым аксамітам восень
захавалася ў жоўтых імшарах...
Зьлітаваньня Чы-Ванг не папросіць,
не папросіць у белых жандараў.

Помніш?..

Мітынг...

Калёраў сутоньне...

Змрокам падкраўся вечар...

Гаварыў Чы-Ванг пра тое,
што рабочаму цяжка жывецца;
гаварыў, што за жменьку рысу

сілы ня варта траціць;
гаварыў, што ня трэба карыцца,
бо сьветам кіруе праца...

— Крывёю агня не затопяць,—
гаварыў камуністы Чы-Ванг...

А ў прытонах
дыміўся опіум,
ў чайных доміках
біў барабан...

Сіні шоўк ткалі ночы кросны...
Замоўк жыцця пераліў...
Прышлі шэсьць ангельскіх матросаў
і Чы-Ванга з сабой павялі...

Там, на крэйсэры—
пыткі, дапросы...
Можа
самая страшная кара...
Зьлітаваньня Чы-Ванг не папросіць,
не папросіць у белых жандараў!..

Ну, і як-жа тут не зазлавацца—
 Джон на бераг хацеў пагуляць,
 а Джона з вечару карцэр
 паставілі пільнаваць!..

Як можа, Джон каратае
 варты цягучы час:
 у карцэры—
 камуністы кітаец—
 да раніцы трэба тарчаць...

Бераг зьвініць агнямі...
 Джону казалі сябры:
 — Джон, ня пойдзеш з намі?..
 А Джон зубамі скрипнуў...

Адпачывае крэйсэр...
 Тускла ліхтар гарыць...
 З-за кратаў—паангельску:
 — Брацішка, дай закурыць...

Голас такі надломаны...

Кітаец—

а ўсё-ж шкада:

ня трэба упрашываць Джона—
рашыў даць.

Два аганькі загарэліся...

песьню насьвістываў Джон.

— Адкуль, брацішка?

— З Уэльсу.

— Хто бацька?

— Рабочы, вядома.

Пагасьлі даўно папяросы—

а да раніцы—ціхі гоман...

Толькі дня залацісты росквіт
не знашоў учарайшага Джона.

Як і ўчора, хісталіся хвалі—

толькі вецер выў, як сабака...

Джон успомніў, як у капальні
загінуў ад выбуху бацька.

Успомніў—

дырэктар строгі

маці прагнаў з двара:

Джон маленькі маліўся богу,
каб дырэктара бог пакараў...

Джона нідзе ня вучылі—
і бяз гэтага цяжка жылося.
За харчы і дзесяць шылінгаў
Джон наняўся ў матросы...

Думкі снавалі дажджом,
а з імі сплыла айчына.
На многае ў сьвеце Джон
стаў глядзець другімі вачыма.

Калі праз тыдзень ізноў
Джона паслалі на варту—
кінуў Джон у вакно
цёплае слова:
„таварыш!“

Толькі ў гэтую ноч
Джон ня рваўся на бераг—
і перад самым днём
выбіў прыкладам дзьверы.

Дружна ўзяліся за бот
(трывога старожа на твары).
— Эх, каб вырвацца толькі за борт,
а там папрацуем, таварыш!..

Ой, ды з раніцы цёмным цёмна:

Чы-Ванга злавілі ўначы...

Разам з ім захапілі Джона,
што на бераг хацеў уцячы...

Суд ваенны—скоры і строгі:
прыгавор гатоў—
растраляць!..

Загудзеў гудок трывогу,
затрубіў ражок—
тру-ра-ра!..

Расцягнулі брэзэнт матросы,
а Джон пра бога забыў.

Толькі слоў залатая россып:
— Паўстаньце, рабы!..

Нас заб'юць—
устануць другія,
наша раць з кожным днём расьце—
наша праўда ніколі ня згіне:
перамога агнём расьцьвіце!..

Чы-Ванг гаварыў паангельску,
а словы былі, як агонь.
Матросы, што родам з Уэльсу,
не хацелі страляць у Джона.

Распусьціла раніца косы,
заклубіўся ў нізінах туман...
Пачалі шаптацца матросы,
што добра гаворыць Чы-Ванг...

Капітан
браунінг сьціснуў—
кінуў:

— Канчайце хутчэй!..
На брэзэнт кроў гарачая пырснула...
Пагасьлі дзьве пары вачэй...

Кінулі ў мора...
А ў гэты вечар
сполах у белым квартале:
ў цёмным завулку знашлі пакалечаны
труп капітана...

Мне казалі бабуля казку
пра старога шэрага воўка,
што зубамі, як шаблямi, ляскаў
і ня зносіў нічога жывога.

І Чы-Ванга, і Джона, што рваўся да сьвету
злыя ваўкі задушылі...

Ці ты знала, бабуля, што воўкаў гэтакіх
цяпер і ўлада і сіла?..

Але гэта толькі сягонья...
 Крэпне, крэпне новая раць.
 Шмат загіне Чы-Вангаў і Джонаў,
 але ўсіх
 не расстраляць!

Нездарма-ж у прытоне матросы
 па забітых спраўлялі памінкі:
 нездарма мордабойцу боцману
 нехта нож засадзіў у сьпіну...

Гэй,
 настане вясёлае раньне—
 скажучь цэламу сьвету гудкі,
 што ужо над кітайскім краем
 не пануюць чужыя штыкі.

Бач,
 другія агні загарэліся...
 То хаўтуры старога сьвету,
 бо у айчыне Джона—
 Уэльсе—
 можа заўтра ўжо будуць Саветы...

А вы,
у кім кроў яшчэ ня стыне,
жоўтае племя,
паўстань!..

Гэй,
надыходзяць дні такія,
якіх ня бачыў Кітай!..

Ад Амура
да палкага поўдня,
ад Шанхая
да Афганскіх гор
прыдуць тыя, што стогнуць сягонья,
і возьмуць
Гонг-Конг
за горла...

Вы, што цяпер ў захапленні,
шукаеце шляхаў мірных,
знайце—
портрэты Леніна
вісяць у кітайскіх кумірнях.

Нікне, нікне цемра густая...
Праз мудрасьць стагодзьдзяў кулі
пазнаў, што ён ня толькі кітаец,
але й сын зямное кулі...

Бач,
над Кітаем штандар Гоміндана
полымем бунту ўецца...
Прыдзе свабоды дзень доўгажданы...
Граі перамогу, вецер!..

Самалёты,
распраўце крыльлі!..
Ты, матрос,
разам з намі паўстань!..
Гэй,
загараюцца дні такія,
якіх ніколі ня бачыў Кітай!..

Ой, ня плацце вы, песьні баянаў,—
 вам ня выплакаць волі сьлязамі:
 наш напеў—вясельлем буяным,
 мы сягонья сьпяваем самі.

Што мне, што мне чужы Вера-Круц,
 акіянаў бязьмежныя сіні...
 Хай сабе канцавосьсяў круг
 самкнецца ў лясох Бразіліі...

Я ніколі ня бачыў Рыма,
 а можа ніколі ня ўбачу.
 Я кажу, што мая краіна
 сягонья зусім інакшая.

Хто сказаў, што ў сягонешні дзень
 я краіне чужой малюся?..

Не забыць мне ніколі, нідзе,
 што я сын маладой Беларусі.

Здраднік той, хто ня хоча ісьці
 пуцінамі роднага краю...

Не затым сягонья ляціць
 мая песьня пад неба Кітаю.

Ї у нас былі дні такія...
Ты скажы, беларуская вёска,
ці ты помніш, як покліч кінуў
да цябе Кастусь Каліноўскі... 15

Помніш,
помніш пажараў зарава?..
Сёньня зноў гэткі час настаў,
бо тады Беларусь партызаніла,
як цяпер партызаніць Кітай. 15

Моцна зерне Кастусь засеяў—
аж сягоньня яшчэ відаць...
Мне здаецца—
Кастусь Сун-Ят-Сэну
даводзіцца родным бацькам. 15

Толькі мы—
на другой пуцявіне,
мы іначы глядзім на сьвет..
Што нам ворагаў злых павучыньне
у вялікай краіне Саветаў!.. 15

Камяністым Ленінскім шляхам
мы прышлі да сваіх лятуценняў...
Дык даволі, баяны, плакаць,
ды наводзіць на сонца цені... 15

Хай налётчык белы піруе...
Ўстане,
ўстане кітайскі Кастусь...
Вось затым пра Кітай пяю я,
што кахаю сваю Беларусь...

Чэрвень 1925 году
Полацк

Тлумачэньні слоў.

Шанхай, Кантон, Гонг-Конг, Пекін—гарады ў Кітаі, прычым *Гонг-Конг*—ангельская колёнія.

Марока—краіна ў паўночнай Афрыцы, жыхарства якой увесь час змагаецца з імперыялістымі французскімі і гішпанскімі.

Гімалаі—самыя высокія горы ў сьвеце, знаходзяцца ў Азіі.

Магомэт—закладчык мусульманскай веры; *Будда*—нешта накшталт кітайскага бога; *Брама*—адзін з індускай „троіцы багоў“ (*Брама, Вішну, Сіва*).

Багдыхан—назва даўнейшых кітайскіх цароў.

Мандарын—кітайскі чыноўнік даўнейшага часу.

Цібет—горная краіна ў Азіі.

Гоміндан—кітайская народна-рэвалюцыйная партыя.

Хоан-Хо (*Хуан-Хо*)—вялікая рака ў Кітаі, літаральна—Жоўтая рака.

Кулі—кітайскія чорнарабочыя.

Фанза—хата.

Жэнь-шэнь—корань расьліны, якім карыстаюцца багатыя кітайцы ў вядомых выпадках.

Джон—панашаму Янка.

God save the king—словы ангельскага чарнасоцэнага гімну (год сэйв сзі кінг).

Чжан-Цзо-Лін—кітайскі гэнэрал.

Опіум—атрута.

Вэра-Круц—прыстань у Мэксыцы.

ТАГО-Ж АЎТОРА

Беларусь бунтарская. Вершы. Менск—1925 г.

Сонечнымі сьцежкамі. Вершы. Менск—1925 г.

Васко-дэ-Гама. Поэма. (Рыхтуецца да друку)

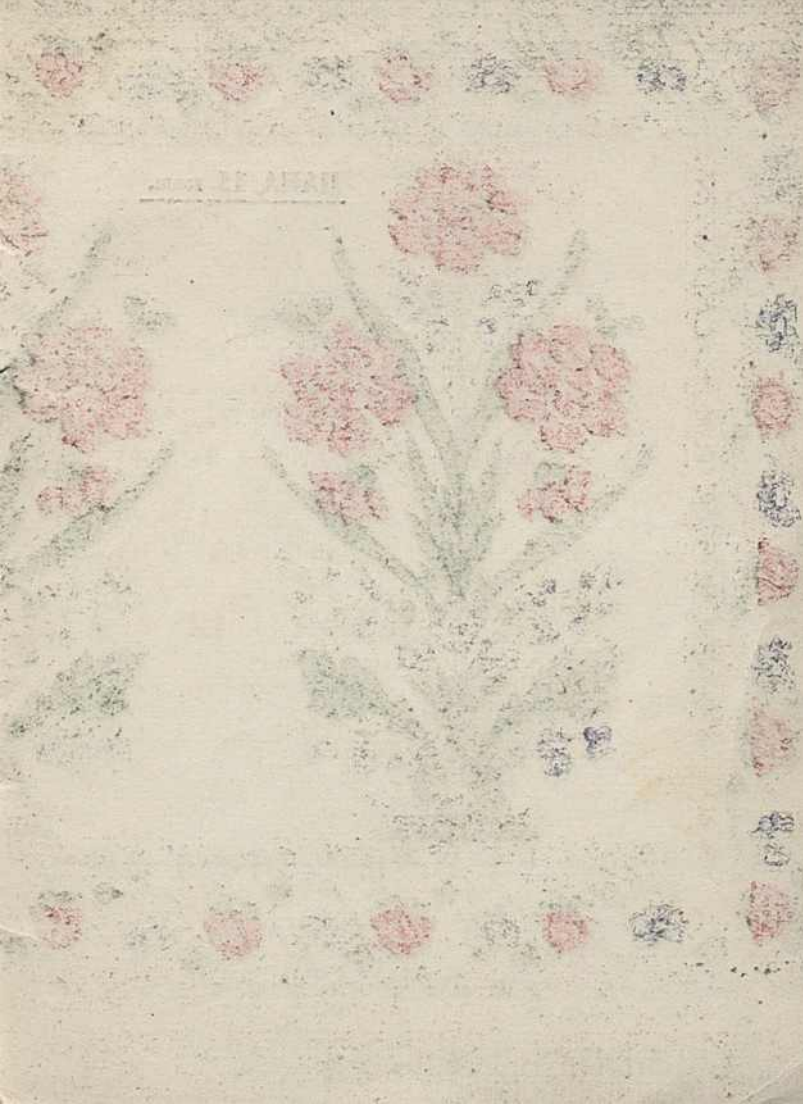
Алексадровіч, Вольны, Дудар

ВАЎЧАНЯТЫ

Раман беларускіх лясоў

МЕНСК—1925

THE JAPANESE

80000003 12 1 19 1

1964 г.

С. П. ПИЛОНОВ

А. ТЫЧИН